

**Auditoriyadan tashqari mashg'ulotlarda talabalarning integrativ-metodik
tayyorgarligini takomillashtirish mazmuni****Jo'rayeva Nargiza Jamolidinovna***Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) O'zbekiston xalqaro islomshunoslik
akademiysi***Kirish**

Bugungi kunda oliy ta'lim tizimida talabalarning kasbiy kompetensiyalarini chuqurlashtirish, ularning mustaqil fikrlashi va amaliy faoliyatga tayyorgarligini oshirish muhim o'rin tutadi. Bu jarayonda auditoriyadan tashqari mashg'ulotlar talabalarning integrativ-metodik tayyorgarligini rivojlantirishda samarali pedagogik imkoniyat yaratadi. Mazkur mashg'ulotlar nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirish, fanlararo integratsiyani kuchaytirish, talabalarning ijodkorlik, tashabbuskorlik va mustaqil izlanish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bois, auditoriyadan tashqari ta'lim jarayonining mazmunini ilmiy-metodik asosda takomillashtirish zamonaviy pedagogikaning dolzarb vazifalaridan biri sanaladi.

Auditoriyadan tashqari mashg'ulotlar davomida talabalarning integrativ-metodik refleksiv va integrativ-metodik tadqiqiy tayyorgarligini takomillashtirish imkoniyatlari katta bo'lib, ushbu maqsadga talabalarning mustaqil ta'limi, pedagogik amaliyot davomida, kurs ishi va bitiruv malakaviy ishlarini bajarishlari davomida erishish imkoniyatlari katta.

Tadqiqotlar ko'rsatishicha, integrativ o'qitishga metodik tayyorgarligini takomillashtirishda auditoriya tashqarisidagi faoliyatning quyidagi asosiy funksiyalari ajratib ko'rsatiladi:

- kompensatorlik funksiyasi, ya'ni o'quv jarayonida yetarli darajada shakllanmagan kasbiy va ijtimoiy malakalarning auditoriya tashqarisidagi faoliyat orqali rivojlanishini ta'minlash.
- motivatsion funksiyasi, ya'ni talabalarning o'z faoliyati natijalariga javobgarligini his qilish orqali kasbiy o'sishga bo'lgan ichki ehtiyojlarini rag'batlantirish.
- kreativ funksiyasi, ya'ni talabalarning ijodiy fikrlash, tashabbus ko'rsatish va innovatsion faoliyatga jalb etish qobiliyatlarini rivojlantirish.
- kommunikativ funksiyasi, ya'ni guruhda ishlash, hamkorlik qilish, nizolarni hal qilish va ijtimoiy rollarni egallash kompetensiyalarini shakllantirish.
- axloqiy-tarbiyaviy funksiyasi, ya'ni talabalarning shaxsiy qadriyatlari va ijtimoiy mas'uliyat tuyg'usini rivojlantirish.

Auditoriya tashqarisidagi faoliyatda integrativ o'qitishga metodik tayyorgarligini takomillashtirish pedagogik shart-sharoitlarini quyidagicha tizimlashtirish mumkin:

1. Shaxsiy faoliyatga yo'naltirilgan yondashuvni ta'minlash: talabaning shaxsiy qiziqishlari, ehtiyojlari va motivlarini hisobga olish, uning tashabbuskorligini qo'llab-quvvatlash.

2. Ijtimoiy hamkorlik sharoitlarini yaratish: guruhli loyihalar, klublar, ilmiy jamiyatlar, volontyorlik faoliyati va jamoat ishlari orqali ijtimoiy mas'uliyat va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish.

3. Innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash: loyiha-metodik ta'lim, treninglar, biznes-o'yinlar, interaktiv mashg'ulotlar va boshqa zamonaviy uslublar orqali kasbiy malakalarni mustahkamlash.

4. Refleksiv tahlil va baholash mexanizmlarini joriy etish: talabalarning o'z rivojlanishini muntazam kuzatib borish va tahlil qilish imkoniyatlarini yaratish, ularning o'z-o'zini baholash ko'nikmalarini shakllantirish.

Shunday qilib, auditoriya tashqarisidagi faoliyat integrativ o'qitishga metodik tayyorgarligini takomillashtirishda ta'lim jarayonining muhim va samarali tarkibiy qismlaridan biri bo'lib xizmat qiladi[1;2;3;4].

Andragogik tamoyillar ta'lim jarayonining mazmuniga quyidagi talablarni belgilaydi:

1. Talabalarga pedagoglar tomonidan kasb va jamiyat talablarini, ularning bilim, ko'nikma, malaka va shaxsiy sifatlarini rivojlantirish darajasi hamda mazmunini anglashda yordam berish; shaxsiy xarakteristikalarini diagnostika qilish va tahlil qilish hamda ularni model xarakteristikalar bilan solishtirish; shaxsiy o'sish va takomillashuv uchun individual strategiyani ishlab chiqish; mustaqillik va ta'lim jarayoniga ongli munosabatni rivojlantirish;

2. Pedagoglar tomonidan ta'limda elektivlik, kontekstualik va muammoli yondashuvni ta'minlash, hamkorlik muhitini yaratish, ta'lim ishtirokchilari o'rtasida hamjihatlikni tashkil etish, talabalarni rivojlantirishda individual yondashuvni amalga oshirish;

3. Vitagen ta'lim vositalarini qo'llash, faol ta'lim usullarini, jumladan biznes va rol o'yinlari, munozaralar, “kasbiy janglar” kabi metodlarni qo'llash.

Rol o'qitish quyidagi jihatlar bilan bog'liq: rol mohiyati, ahamiyati va unga mos normalar to'g'risida to'liq ma'lumot mavjudligi (axborot jihat); shaxsning ushbu rolni bajarishga, jamiyatning kutishlariga, qoidalariga moslashishga intilishi (motivatsion jihat); rolni o'rganish, vazifalar va huquqlarni bajarish imkoniyati mavjudligi (faoliyat jhati)[5;6;7].

Shaxsiy rol nazariyasi va unga asoslangan tizimli-rol nazariyasi talabalar integrativ o'qitishga metodik tayyorgarligini takomillashtirishda quyidagi shart-sharoitlarni ta'kidlaydi: ijtimoiy rollar va kasbiy funksiyalar mohiyati haqida to'liq, tizimli ma'lumot mavjudligi va talabalarga mustahkam singdirilishi; talabalarda ijtimoiy rollar va kasbiy funksiyalarni ongli ijobiy qabul qilish uchun motivatsion ta'sirlarni tashkil etish; ijtimoiy va kasbiy haqiqat kontekstini aks ettiruvchi rolli va ishchi vaziyatlarni yaratish (jumladan, roli va ishchi o'yinlarning mavzuli kontenti), bu yerda talabalar munosib xulq-atvor, muloqot va faoliyat usullarini egallash imkoniyatiga ega bo'ladi.

Talabalar mustaqil ishlarini o'quv vaqtida (ma'ruza, seminar, amaliy va laboratoriya mashg'ulotlarida) pedagog nazorati ostida, shuningdek, o'quv vaqtdan tashqarida bajaradilar. Mustaqil ishlar individual va guruh shaklida tashkil qilinishi mumkin. Ularning

maqsadi bilimlarni egallash, faoliyatga jalb qilish, umumlashtirish, kasbiy vazifalarni hal qilish hamda ijodiy va ilmiy faoliyat tajribasini oshirishdan iborat. Talabalarni mustaqil amaliy ishga jalb qilish ta'lim sifatini oshirish, o'zini to'g'ri baholash, ishga jiddiy yondashish va javobgarlikni kuchaytirishga xizmat qiladi.

Xulosa. Auditoriyadan tashqari mashg'ulotlar talabalarning integrativ-metodik tayyorgarligini rivojlantirishda muhim o'quv-pedagogik resurs sifatida xizmat qiladi. Bunday mashg'ulotlar orqali talabalar nazariy bilimlarini mustahkamlaydi, fanlararo bog'liqlikni chuqur anglaydi hamda amaliy faoliyatda qo'llash ko'nikmalarini shakllantiradi. Integrativ yondashuv esa ta'lim jarayonining uzviyligini ta'minlab, talabalar tafakkurini kengaytiradi, ijodiy va analitik qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Shu sababli auditoriyadan tashqari mashg'ulotlarning mazmunini ilmiy-metodik jihatdan takomillashtirish, innovatsion texnologiyalar va integrativ metodlardan samarali foydalanish talabalarning kasbiy kompetensiyasini yuksaltirishga xizmat qiladi. Natijada zamonaviy ta'lim talablariga javob beradigan, puxta metodik tayyorgarlikka ega mutaxassislarni tayyorlash imkoniyati yanada kengayadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Кочнева, Е.М. Структура мотивационной готовности к профессиональной деятельности студентов вуза / Е.М. Кочнева // Научное обозрение. 2010.-№1.-С.103-108.
2. Методические рекомендации по диагностике сформированности ключевых компетентностей педагога / Под ред. Г.А. Гуртовенко. - Красно ярск: КК ИПК РО, 2011. - 46с.
3. Мухаметзянова, Г.В. Методология и опыт инновационной деятельности в системе профессионального образования: монография / Г.В. Мухаметзянова [и др.]. - Казань: Медицина, 2011. - 406с.
4. Платов, В.Я. Деловые игры: разработка, организация и проведение / В.Я. Платов. - М.: Профиздат, 1991. - 122с.
5. Маркова, А.К. Психология профессионализма / А.К. Маркова. - М.: ЭКСМО, 2010.-308с.
6. Селевко, Г.К. Энциклопедия образовательных технологий : в 2 т. Т. 1 / Г.К. Селевко. - М. : НИИ школьных технологий, 2006. - 512
7. Сергеева, В.П. Проектно-организаторская компетентность учителя в воспитательной деятельности / В.П. Сергеева. — М.: Перспектива, 2007. 96с.